

Türk Dil Devrimi Sürecinde Türetilen “Önem” Sözcüğü, Bir Uydurma Sözcük müdür?

Sedat BALYEMEZ*

Özet

1930’lu yıllarda Atatürk’ün öncülüğünde başlatılan Türk dil devriminin en temel amacı, Türkçedeki Arapça ve Farsça sözcüklerin yerine Türkçe karşılıklar bulmak ve bu yolla Türkçeyi sadeleştirmektir. Bu süreç sonunda Türkçe söz varlığına çok sayıda yeni kelime eklenmiştir. Türk dil devrimi sürecinde kelime türetmede izlenen yol ve türetilen bazı yeni kelimeler daha sonradan hep tartışma konusu olmuştur. Türkçenin türetme kurallarına uymadığı düşünülen kelimeler “uydurma sözcük” olarak nitelendirilmiştir. Bu çalışmada bir Türk dil devrimi sözcüğü olan ve Türkçede 1935’ten beri kullanılan *önem* sözcüğü üzerinde durulmuştur. Arapça *ehemmiyet* sözcüğüne karşılık olması için türetilen bu sözcük, daha türetildiği ilk yıllardan itibaren Türkçeye yerleşmiştir. *Önem* kelimesi, ilk bakışta semantik olarak *ön* kelimesi ile ilişkilendirilmektedir. Birçok araştırmacı *ön* kelimesi üzerine +em eki getirilerek yapıldığını, Türkçede isimden isim yapan bir +em eki olmadığını ve bu nedenle de *önem*’in uydurma bir sözcük olduğu görüşünü savunmaktadır. Bu makalenin en temel amacı, *önem* kelimesinin *ön* isminden türetilmediğini ve uydurma bir sözcük olmadığını göstermektir. Çalışmada önce *önem* kelimesi hakkında diğer araştırmacıların ve etimolojik sözlük yazarlarının görüşleri sıralanmış, daha sonra *önem*’in Türkçeye nasıl girdiği ve morfolojik yapısı açıklanmıştır. *Önem*’in bir isim olan *ön* kelimesinden değil *öne-* fiilinden türetildiği, bu fiilin de uydurma bir fiil olmayıp 1804/1805’te istinsah edilen bir Türkçe-Arapça sözlükte yer aldığı ortaya konmuştur.

* Prof. Dr., Bartın Üniversitesi, <https://ror.org/03te4vd35>
sedatbalyemez@bartin.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-5908-9690>

Anahtar Kelimeler: Türk dil devrimi, uydurma sözcük, sözcük türetme, yeni sözcükler, önem

Is the Word *Önem* ‘Importance’ Derived During the Turkish Language Revolution a Coined Word?

Abstract

The primary purpose of the Turkish Language Revolution, which was initiated under the leadership of Atatürk in the 1930s, was to find equivalents for Arabic and Persian words in Turkish and to purify the Turkish language. As a result of this process, many new words were added to the Turkish vocabulary. This article focuses on the word *önem* “importance”, has been used in Turkish since 1935. This word, derived as a counterpart to the Arabic word *ehemmiyet* “importance”, has been entrenched in Turkish since its early derivation. At first glance, the word *önem* is semantically associated with *ön* “front”. Many researchers argue that *önem* is formed by adding the suffix *+em* to the word *ön*, that there is no *+em* suffix in Turkish that derives nouns from nouns and therefore *önem* is a coined word. The primary aim of this article is to demonstrate that the word *önem* was not derived from the noun *ön* and is not a coined word. The study first presents the opinions of other researchers and etymological dictionary authors about the word *önem* and then explains how the word entered Turkish and its morphological structure. It has been shown that the word *önem* was derived not from the noun *ön* but from the verb *öne-*, and this verb *öne-* is not a coined verb but appears in a Turkish-Arabic dictionary copied in 1804/1805.

Keywords: Turkish language reform, coined word, word derivation, neologism, önem “importance”

Türklerin İslam dinine geçmesiyle birlikte toplum hayatında bazı değişiklikler olur. Türk toplumu, bu yeni dini benimsemiş olmanın bir göstergesi olarak Arap ve Fars kültürüne de kapılarını açar. Bu din ve kültür değişikliği elbette dili de etkiler. Türk yazı dilindeki Arapça ve Farsça etkisinin ilk izleri, İslami dönem Türk edebiyatının ilk ürünlerinde görülür. XI. yüzyıldan itibaren Türkçe hem söz varlığı hem de gramer bakımından Arapça ve Farsçadan etkilenir.

Anadolu’da kurulan Türk beylikleri döneminde Türkçenin Arapça ve Farsça karşısında yeni bir safhaya geçtiği görülür. Bu dönemde Türk müelliflerin eserlerini Arapça ve Farsça yerine Türk diliyle yazmaları teşvik edilir. Ancak özellikle XV. yüzyıldan itibaren Türkçedeki Arapça ve Farsça sözcük sayısının çok arttığını söylemek mümkündür. XVII. yüzyıla doğru gelindiğinde Türk yazı dili -özellikle de nesirler- konuşma dilinden ve halktan kopuk, süslü bir dil hâline gelir.

XX. yüzyıl başlarında Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp gibi milliyetçi edebiyatçılar yeni lisan hareketi adı verilen bir dil hareketi başlatırlar. Buradaki temel amaç, Türkçedeki Arap ve Fars grameri etkisini kırmak ve dili mümkün oldukça millileştirmektir. Devrin şartları gereği bu dil hareketi elbette bir “devrim” olarak nitelendirilebilecek sonuçlar doğurmaz ancak millî bir dil oluşturma isteğinin o dönemdeki ilk uygulaması olması bakımından önemlidir.

I. Dünya Savaşı sonunda Osmanlı Devleti’nin yıkılması ve Anadolu’nun Batılı güçlerce işgal edilmesi, Türk toplumunu çok zor şartların içine sürükler. Kısıtlı imkânlarla yürütülen Kurtuluş Savaşı’nın başarıya ulaşmasıyla 1923’te kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nde artık Atatürk liderliğinde yeni bir yönetim ve büyük çoğunluğunun bu yönetime sınırsız minnet ve sevgi duyduğu bir halk vardır. 20. yüzyılın ilk çeyreğinde dünyada ve Anadolu’da meydana gelen siyasi ve sosyal gelişmeler, yeni Türk devletinde “ulus” kavramını ön plana çıkarır. Buna bağlı olarak “Türk tarihi”, “Türk dili” önem kazanır ve Atatürk, 1930’larda bu iki alana öncelik verir. 1911’de gündeme gelen ancak devrin şartları gereği büyük sonuçlar doğurmayan “yeni lisan hareketi” benzeri bir dil planlamasının yürürlüğe konulması için şartlar oluşmuştur. Şartların olgunlaştığını gören Atatürk, 11 Temmuz 1932’deki yemekli bir toplantıda “Dil işlerini düşünecek zaman da gelmiştir. Ne dersiniz?” diyerek (Ünaydın, 1933, s. 5) bugün *dil devrimi* veya *Türk dil devrimi* adı verilen bir dil planlaması çalışmasını başlatır.

Aslında 1928’de Arap esaslı Türk alfabesinin bırakılarak Latin esaslı Türk alfabesinin kullanılmaya başlanması, Türk dil devriminin ilk somut adımı olarak kabul edilebilir. Ancak dil planlaması çalışmasının bir kurum çatısı altında yürütülmesi süreci 12 Temmuz 1932’de Türk Dili Tetkik Cemiyetinin (TDTC) kurulması ile başlar. Bu cemiyetin adı 1934’te *Türk Dili Araştırma Kurumu*, 1936’da ise *Türk Dil Kurumu* olarak değiştirilir. Türk Dili Tetkik Cemiyeti, Arapça ve Farsça kelimelere Türkçe karşılık bulmak amacıyla 1932’den itibaren bir dizi çalışma yürütmüştür. Halkın Türkçe karşılık önermesi için anket düzenleme, Türkiye’nin her yerine derlemeci göndererek halk ağzından söz derleme, önceki yüzyıllarda yazılmış edebî eser ve sözlükleri inceleyerek bu kitaplardan Türkçe karşılık bulma, bu çalışmalardan birkaçıdır.

Lewis (1999, s. 1-4) Türk dil devriminin “çoğu zaman tuhaf, bazen trajikomik ama asla sıkıcı olmayan bir hikâyesi” olduğunu söyler ve bütün bu süreç için “dil mühendisliği” terimini kullanır. Lewis; geçmiş dönemlerde Almanya, İsveç, Finlandiya, Arnavutluk gibi ülkelerde de milliyetçi eğilim etkisiyle dilde yerleşme çalışmaları yürütüldüğünü aktarır. Lewis’e göre Türk dil devrimi, Türkiye’de dili değiştirmeyi başarmıştır yani devrim, amacına ulaşmıştır. Ancak bu süreçte Türkçenin gelenek ve kurallarına çok az dikkat edilerek

veya hiç dikkat edilmeyerek yeni kelimeler türetildiği için bu başarı, “trajik başarı”dır.

Doğançay-Aktuna (2004), Türk dil devriminin başarıya ulaşmasının nedeninin diğer bazı dil planlamaları gibi tepeden inme olmaması ve toplumun değişik kesimlerinden kişilerin katılımıyla gerçekleşmesi olduğunu belirtir. Devrim sürecine toplumun değişik kesimlerini katma konusunda örnek bir çalışma, 1933’teki dil anketidir. Dil anketi, 12 Mart 1933’te başlayıp 2 Temmuz 1933’te biter. Türk Dili Tetkik Cemiyeti, gazetelerde her gün 10-15 kelimelik bir Arapça-Farsça kelime listesi yayımlar, halk da bu listelerdeki kelimeler için önerdiği karşılıkları mektupla gazetelere gönderir. Gazeteler de kendilerine gelen karşılıkları her gün yayımlar. Dönem gazetelerini tarayıp karşılıkları yayımlayan Balyemez (2019, s. v), ankete karşılık gönderen kişiler arasında dönemin tanınmış kişilerinin de (Hasan Ali Yücel, Hüseyin Namık Orkun, Veled Çelebi İzbudak...) Anadolu’nun ücra kasabalarında yaşayan sıradan halktan kişilerin de olduğunu aktarır. İnternetin, çevrim içi anket formlarının olmadığı 1933’te, her gün gazetelerin takip edilmesi, karşılıkların hazırlanıp mektupla gazetelere gönderilmesi toplumun Türk dil devrimine olan ilgisini göstermektedir. 200’e yakın okulda karşılıklar komisyonu kurulmuş ve bu komisyonlar tarafından karşılıklar önerilmiştir. Mesela bugün Türkçeye yerleşmiş olan *sorumluluk* kelimesi, “İstanbul 1. Mektep Hocaları” adlı komisyonca önerilmiştir. Yine bugünün yerleşik kelimelerinden olan *konu*, O. Emel isimli bir vatandaş tarafından dil anketi sırasında önerilmiştir ki O. Emel, gazetelerde yayımlanan 105 listeden 87’si için karşılık göndermiştir.

Türk dil devrimi, ülke içinde hep bir tartışma konusu olmuştur. Bu tartışmalar 1960-1980 arasında zirveye ulaşmıştır. Bu yıllar, devrimi savunan veya devrimi eleştiren çok sayıda çalışmanın yayımlandığı yıllardır. Türkiye’deki tartışmalar maalesef çoğu zaman siyasi ve ideolojik düşünce kalıpları dışına taşamamıştır. Dil devrimi sonucunda Türkçeye giren her kelime, dil çalışmaları için yeni bir malzemedir. Dildeki diğer kelimeler gibi bu yeni kelimeler hakkında da ayrıntılı araştırmalar yapmak, daha doğru bilgilere ulaşmayı sağlayacaktır.

Amaç ve Yöntem

Bu çalışmada bir Türk dil devrimi sözcüğü olan ve Türkçede 1935’ten beri kullanılan *önem* sözcüğünün yapısı ve kökeni üzerinde durulacaktır. Arapça *ehemmiyet* sözcüğüne karşılık olması için türetilen bu sözcük, daha türetildiği ilk yıllardan itibaren Türkçeye yerleşmiş ve kendisinden türetilen *önemli*, *önemsiz* gibi sözcüklerle birlikte sıkça kullanılır olmuştur. Öyle ki bu tür yeni kelimelere karşı olan yazarların bile bu sözcüğü benimsediği ve kullandığı görülmektedir. Mesela Timurtaş, *Türkçemiz ve Uydurmacılık* (1980, s. 174, 288)

adlı kitabında *önem* kelimesinin uydurma bir sözcük olduğunu söylemekte ve eleştirmektedir ancak aynı kitapta yazar, metin içinde bu kelimeyi 50 farklı yerde kullanmıştır. Normal şartlar altında Timurtaş'ın *önem*, *önemli* yerine *ehemmiyet*, *mühim* kelimelerini kullanması beklenirdi ancak yazar aynı eserde bu kelimeleri toplam 36 defa kullanmıştır.

Önem kelimesi, ilk bakışta semantik olarak *ön* kelimesi ile ilişkilendirilmektedir. Yani ayrıntılı bir araştırma yapmadan kelime hakkında bir şeyler söylemek gerekirse *ön* kelimesi üzerine *+em* eki getirilerek yapıldığı akla gelir. Ancak Türkiye Türkçesinin bazı genel gramerlerine bakıldığında (Ergin, 2009, s. 154-179; Korkmaz, 2022, s. 119-142; Banguoğlu, 1990, s. 158-204) isimden isim yapan bir *+Am* ekine yer verilmediği görülür. Hatipoğlu da (1981) *Türkçenin Ekleri*'nde böyle bir eke yer vermemiştir. Belki de bu nedenle *önem* kelimesi birçok araştırmacı tarafından “yanlış türetme” veya “uydurma sözcük” olarak nitelendirilmiştir. Bu makalenin en temel amacı, *önem* kelimesinin *ön* isminden türetilmediğini ve uydurma bir sözcük olmadığını ortaya koymaktır. Çalışmada önce *önem* kelimesi hakkında diğer araştırmacıların ve etimolojik sözlük yazarlarının görüşleri sıralanacaktır. Daha sonra *önem*'in Türkçeye nasıl girdiği açıklanacak ve buradaki bulgulardan hareketle bu kelimenin yapısı ve kökeni üzerinde durulacaktır. Çalışmanın son bölümünde ise araştırma boyunca elde edilen bulgular doğrultusunda, önceki araştırmacıların görüşleri tartışmaya açılacaktır.

Çalışmadaki bulgulara, yazma eserlerin ve dönem gazetelerinin taranması yoluyla ulaşılmıştır. Gazete haberleri ve kupürler, Millî Kütüphanenin dijital arşivinden alınmıştır. Yazma eserlerin dijital kopyaları ise Türk Dil Kurumu Kütüphanesinden ve Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesinden temin edilmiştir.

Önceki Çalışmalarda *Önem* Sözcüğü

Kubbealtı Lugatı'nda sözcüğün biçim birimleri *ön+em* olarak gösterilmiş ve “Türkçede isimden isim yapan *+em* eki yoktur; şekil bakımından yanlış görünmekle birlikte yaygın biçimde kullanılmaktadır.” notu eklenmiştir (Ayverdi, 2011, s. 2460). Sözlüğün çevrim içi sürümünde de aynı açıklama vardır. Bayar (2006, s. 219), Zülfikar (2025, s. 111) ve Timurtaş (1980, s. 174, 288) da benzer açıklamaları yapmışlardır. Timurtaş, başka bir yazısında da *önem* için “*Ön*'den ‘*önemek*’ diye bir fiil olması lâzım ki ‘-m’ eki olsun. Yani ek yanlış, teşkili yanlış. Olmayan bir fiil köküyle yeni kelime türetilmiş.” demektedir (Bozgeyik, 1981, s. 76). Sözlüğündeki *önem* maddesine “kaide dışı uydurma” sözcük notunu ekleyen Mehmet Doğan da (2011, s. 1358) *önem*'in yanlış türetilmiş bir sözcük olduğu görüşündedir.

Scharlipp (1978, s. 116) ve Nişanyan (2018, s. 644) kelimenin *ön* isminden +*em* ekiyle türetildiğini aktarmışlar ancak bu türetmenin doğru veya yanlış olduğunu yönünde herhangi bir yorumda bulunmamışlardır. Nişanyan’ın sözlüğünün bir de çevrim içi sürümü vardır. *Önem* sözcüğü için çevrim içi sözlükte verilen açıklamalar, basılı sözlükle aynıdır.

Gülensoy (2018, s. 540), *önem* sözcüğünün *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*’nde (Caferoğlu, 1980, s. 150) “yükselmek” anlamı ile madde başı olan *öne-* fiilinden türediğini düşünmektedir.

Röhrborn (2003, s. 132), Türk dil reformu sürecinde bazı yeni kelimelere taban olması amacıyla aslında dilde var olmayan fiiller oluşturulduğunu söyler ve bu tür fiiller için hayalet fiil (phantom-verb) terimini kullanır. Röhrborn (2003, s. 142), *önem* kelimesine taban olarak da *öne-* biçiminde bir hayalet fiil yapıldığını ve daha sonra bu hayalet fiilin *Türkçe Sözlük*’ten çıkarıldığını belirtir. Yani Röhrborn’a göre önce *önem* diye bir kelime yapılmış, daha sonra da bu kelimenin morfolojisini açıklayabilmek için *öne-* diye bir fiil var edilmiştir; *önem* kelimesinin kökü, bir isim olan *ön* değildir; *önem* kelimesinin kökü aslında dilde var olmayan *öne-* fiilidir. Ayrıca Röhrborn, Türkçe konuşurlarının daha sonraları *önem* ile *ön* ismi arasında semantik bir bağ kurduğunu ve *önem*’in dile yerleştiğini belirtir.

Tietze, etimolojisi hakkında bir tahminde bulunabildiği çok az sayıda yeni sözcüğü etimolojik sözlüğüne almış, Türk dil devrimi yıllarında türetilmiş diğer yeni kelimeleri sözlüğüne almamıştır. Tietze’ye göre (2016, s. 391) bu yeni kelimelerin etimolojisi yeterince anlaşılır değildir ve kelimeleri kim türettiyse etimolojisini açıklamak da onların görevidir. Bu nedenle Tietze’nin etimolojik sözlüğünde *önem* kelimesi yoktur, Tietze bu kelimeyi sözlüğüne almayı gerekli görmemiştir. Stachowski (2019) de etimolojik sözlüğüne *önem* kelimesini almamıştır.

Önem Sözcüğünün Türkiye Türkçesine Girme Süreci

Türk Dili Tetkik Cemiyeti, Türkçedeki Arapça ve Farsça sözcüklere karşılık olarak önerdiği yeni sözcükleri 1934’te *Osmanlıcadan Türkçeye Söz Karşılıkları Tarama Dergisi*¹ (Türk Dili Tetkik Cemiyeti, 1934) adlı bir kitapta yayımlamıştır. Bu kitap, bir sözlük formatında hazırlanmıştır. Türkçedeki Arapça ve Farsça kelimeler, alfabetik sıraya göre madde başı yapılmış ve bu kelimeler için önerilen Türkçe karşılıklar sıralanmıştır. *Tarama Dergisi*’nin şöyle olumlu bir özelliği vardır: Herhangi bir Arapça, Farsça kelime için önerilen Türkçe karşılıkların hangi tarihsel metinden veya sözlükten alındığı parantez içinde yazılmıştır. Ayrıca Türkçe karşılıklara kaynaklık eden metinlerin kim tarafından tarandığını gösteren bir liste de kitabın başına konmuştur. Daha önce

¹ Makalenin bundan sonraki bölümünde bu eser, *Tarama Dergisi* adıyla geçecektir.

belirtildiği üzere Türkiye Türkçesindeki *önem* kelimesi, dil devrimi yıllarında Arapça *ehemmiyet* kelimesine karşılık olarak türetilen ve Türkçeye yerleşen bir kelimedir. *Tarama Dergisi*'nde *ehemmiyet* sözcüğü için 4 farklı karşılık önerilmiştir ama bunların içinde *önem* yoktur. Birleşik fiil olarak kullanılan *ehemmiyet vermek* sözcüğü içinse 20 farklı karşılık önerilmiştir (Türk Dili Tetkik Cemiyeti, 1934, s. 205). Bunların birkaçı Resim 1'de gösterilmiştir:

Resim 1: *Tarama Dergisi*'nde *Ehemmiyet Vermek* Fiili İçin Önerilen Bazı Türkçe Karşılıklar

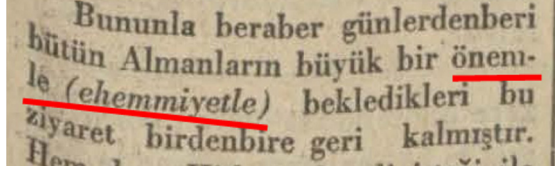
damak [?] (B.T.L. «Çağ.»); **14.** Kazgulanmak [Yk: Kaygu] (D. L.T.); **15.** Kulak asmak (K.T.; Der: İstanbul, Edirne, A.); **16. Ö-nemek (T.D.)**; **17.** Sayımsamak (Der: Gelibolu); **18.** Saylamak (P.d.C.; Ç.L.); **19.** Tınsımak (Der: C.A.); **20.** Tomak (Rad. III. «Tel., Leb., Sag., Koyb., Şor.»); **21.** Undamak [?] (B.T.L. «Çağ.»).

Resim 1'de 16 numaralı karşılık olarak *öne-* fiilinin yer aldığı görülmektedir. Parantez içinde verilen *T.D.* kısaltması ise Veled Çelebi'nin [İzbudak] *Türk Dili* adlı sözlüğüdür (Türk Dili Tetkik Cemiyeti, 1934, s. 58). Veled Çelebi, çok uzun yıllara dayanan bir hazırlık çalışmasından sonra 1926'da sözlüğü yazmaya başlamıştır ve sözlük, 12 ciltten oluşmaktadır (Korucuoğlu, 1994, s. 70-73). *Tarama Dergisi*'nde *önem* (Ar. *ehemmiyet*) sözcüğü yer almaktadır ama *ehemmiyet vermek* fiiline karşılık olarak *öne-* fiilinin önerilmesi dikkat çekicidir. Yani 1934'te *ehemmiyet vermek* fiiline bir Türkçe karşılık aranırken Veled Çelebi'nin 1926'daki *Türk Dili* adlı sözlüğü de taranmış ve bu sözlükte geçen *öne-* fiili alınarak *ehemmiyet vermek* fiiline karşılık olarak önerilmiştir. İlerleyen sayfalarda açıklanacağı üzere Veled Çelebi'nin sözlüğünde geçen *öne-* fiili ile daha sonra türetilen *önem* arasında elbette kuvvetli bir bağlantı vardır.

Mevcut bulgulara göre *önem* sözcüğü Türkçede ilk olarak 13 Mart 1935 tarihli *Kurun* gazetesinde tanıklanmaktadır. Bu gazetenin ilk sayfasında Asım Us tarafından yazılan "Hitleri Kızdıran Kitap" başlıklı bir makale vardır. Asım Us, bu yazısında *önem* kelimesini vasıta hâli ekiyle (+le) Arapça *ehemmiyet* kelimesine karşılık olarak kullanmıştır. *Önem* kelimesi o dönemde henüz yeni olduğu için yazar, *önem*'i Arapça *ehemmiyet* kelimesi yerine kullandığını

parantez içinde göstermiştir. 13 Mart 1935 tarihli *Kurun* gazetesinin ilgili kupürü Resim 2’de görülmektedir:

Resim 2: *Önem* Kelimesinin Ar. *Ehemmiyet* Yerine Kullanıldığı 13 Mart 1935 Tarihli *Kurun* Gazetesi

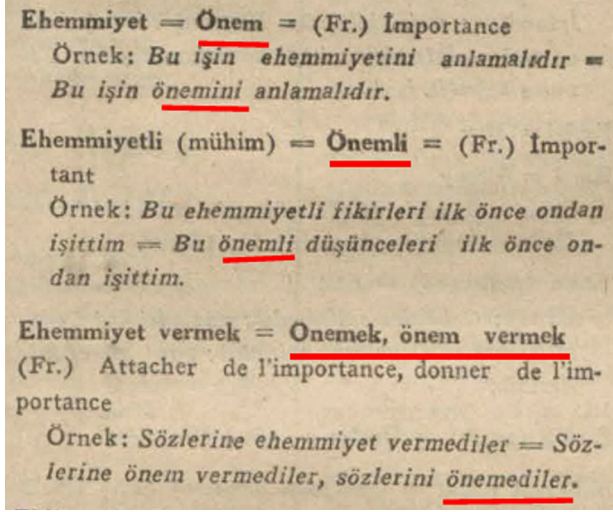

Önem; o dönemde Türk dil devriminin kuvvetli bir savunucusu olan, birçok yeni kelimenin türetilmesinde ve dile yerleşmesinde katkısı bulunan Falih Rıfkı Atay tarafından da yine hemen o günlerde kullanılmıştır. Atay, 18 Mart 1935’te *Ulus* gazetesinin Kurban Bayramı özel sayısı için yazdığı “Birliliğin Temeli” adlı yazıda Arapça *ehemmiyet* kelimesi yerine henüz yeni bir kelime olan ve o dönem şartları içinde belki de çok az kişinin bildiği Türkçe *önem* kelimesini kullanmayı tercih etmiştir. 26 Mart 1935 tarihli *Ulus* gazetesinin 3. sayfasında yer alan bir haberde ise *önemli* kelimesinin kullanıldığı görülür. Bu durum, oldukça ilginç bir gelişmedir. Çünkü *önem* kelimesi henüz yeni bir kelime olmasına rağmen başka bir yeni kelime türetme amacıyla taban görevinde kullanılmış, *+li* ekiyle *önemli* (*önem+li*) kelimesi türetilmiştir.

Şu durumda *önem* kelimesi, 1935 yılının ilk aylarında türetilmiş olabilir. Bu kelimenin gazete haberlerinde ve köşe yazılarında kullanılması, elbette o metinlerin yazarlarının bireysel tercihleridir. *Önem* kelimesinin Arapça *ehemmiyet* kelimesinin karşılığı olduğunun resmî olarak kabul edilmesi ve duyurulması -yani bu kelimenin Türk dil devriminin o zamanki yürütücüsü olan Türk Dili Araştırma Kurumu (TDAK) tarafından yayımlanan “Arapça-Farsça kelimeler için bulunan Türkçe karşılıklar” listelerine girmesi- 03 Nisan 1935’te olur. Arapça ve Farsça kelimeler için belirlenen Türkçe karşılıkların yayımlandığı ilk kitap, yukarıda bahsedildiği üzere *Osmanlıcadan Türkçeye Söz Karşılıkları Tarama Dergisi*’ydi. Bu kitapta bir Arapça veya Farsça kelime için çok sayıda Türkçe karşılık önerilmişti ve insanlar, bu karşılıklardan dilediğini seçip kullandığı için bir çeşit kelime kargaşası oluşmuştu. Türk Dili Araştırma Kurumu, bu kargaşanın önüne geçmek için her Arapça-Farsça kelime için sadece bir tane Türkçe karşılık bulmaya karar verdi ve kabul ettiği karşılıkları 25 Mart 1935’ten itibaren her gün *Ulus* gazetesinde yayımlamaya başladı. Arapça *ehemmiyet* kelimesinin Türkçe karşılığının *önem*, *ehemmiyetli* kelimesinin Türkçe karşılığının *önemli* olduğu *Ulus*’un 03 Nisan 1935 tarihli sayısında yayımlanan listede ilan edilmiştir (Resim 3). Bu listede ayrıca *ehemmiyet vermek* fiiline karşılık olarak da *öne-*, *önem vermek* sözcüklerinin kabul edildiği görülmektedir. Buradaki *öne-*, elbette 1934’teki *Tarama Dergisi*’nde

yer alan ve Veled Çelebi'nin *Türk Dili* adlı sözlüğünden alınan *öne-* fiilidir.

Resim 3: *Ulus* Gazetesinin 03 Nisan 1935 Tarihli Sayısında Yayımlanan Türkçe Karşılıklar Listesi

Türk Dili Araştırma Kurumu, *Ulus* gazetesinde yayımlanan bütün listeleri gözden geçirip birleştirerek 1935 yılının sonbaharında *Osmanlıcadan Türkçeye Cep Kılavuzu* adlı bir kitapçık yayımlar. Bu kitapçıkta da *önem*, *önemli*, *önemek*, *önem vermek* sözcükleri, *ehemmiyet*, *ehemmiyetli*, *ehemmiyet vermek* sözcüklerinin karşılığı olarak yer alır (Türk Dili Araştırma Kurumu, 1935, s. 72). 1935 yılından itibaren de *önem* kelimesi, Türkçeye çabucak yerleşir ve Arapça karşılığı olan *ehemmiyet* kelimesinden daha yaygın bir kullanıma erişir. Canlandırılmaya çalışılan *öne-* fiili ise yaygınlaşmaz ve Türk Dil Kurumu'nun yayımladığı *Türkçe Sözlük*'ün ilk baskısında (Türk Dil Kurumu, 1945, s. 461) “önem vermek, önemli görmek” anlamıyla madde başı olmasına rağmen 1955'teki ikinci baskıdan itibaren artık sözlüğe alınmaz.

***Önem*, Uydurma Bir Sözcük müdür?**

Önceki bölümlerde *önem* hakkında diğer araştırmacıların görüşlerine yer verildi ve bu sözcüğün Türkiye Türkçesine giriş süreci açıklandı. Bu bölümde ise *önem*'in morfolojik yapısı incelenecek ve sözcüğün yanlış türetilip türetilmediği üzerinde durulacaktır. Burada şu iki temel soruya cevap aranacaktır: 1. *Önem* kelimesi, *ön* isminden mi türetilti? 2. *Önem* kelimesine taban olması için *öne-* biçiminde bir hayalet fiil mi uyduruldu?

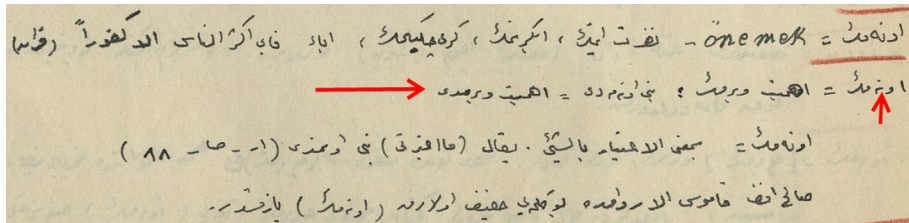
1934'te *Tarama Dergisi*'nde *ehemmiyet vermek* fiiline Türkçe karşılık olarak *öne-*biçiminde bir fiilin önerildiği önceki bölümde açıklanmış ve Resim 1'de gösterilmişti. *Öne-* fiili *ehemmiyet ver-* fiilini karşıladığına göre *ehemmiyet* sözcüğüne Türkçe karşılık aranırken de yine bu *öne-* fiilinden

hareket edilmiş olması çok normaldir. Yani 1935’ten itibaren Arapça *ehemmiyet* sözcüğü yerine kullanılan *önem* sözcüğünün bu *öne-* fiiline eylemden ad yapan *-m* ekinin getirilmesiyle türetildiği açıktır. Nitekim yine 1935 yılına ait olan Resim 3’te bu kelimelerin hepsi bir arada görülmektedir.

Burada akıllara hemen şöyle sorular gelebilir: Acaba *öne-* fiilinin kökü nedir? Bu fiil, Röhrborn’un (2003, s. 132-142) iddia ettiği gibi bir hayalet fiil midir? *Ön* ismi üzerine isimden fiil yapan *+e-* eki getirilerek *öne-* fiili yapılmış olabilir mi? *Öne-* fiili *ön* isminden yapıldıysa *önem* kelimesi, yine *ön* isminden türemiş *öne-* fiili üzerine, fiilden isim yapan *-m* ekinin getirilmesiyle türemiş olur. Böyle bir durumda *önem* kelimesi için bazı araştırmacıların savunduğu “Yanlış türetilmiş, uydurma bir sözcüktür.” tezi çürütülmüş olacaktır. Yani buradaki kilit nokta *öne-* fiilinin kökünün *ön* ismi olup olmadığının tespit edilmesidir. Alfabeden yararlanarak bunu tespit etmek mümkündür. Bilindiği üzere 1928’de Türkiye’de alfabe değişimi olmuş ve bu yıldan itibaren Arap esasına dayanan alfabe yerine Latin esaslı alfabe kullanılmıştır. *Ön* kelimesindeki /n/ sesi, dış ünsüzü olan normal /n/ sesinden farklı olan bir damak ünsüzüdür ve aslında bu sesi karşılayan harf de *η* olmalıdır. Ancak 1928’de kabul edilen yeni Türk alfabesinde dış ünsüzü /n/ sesi de damak ünsüzü olan /n/ sesi de aynı harfle karşılanmış, birbirinden farklı olan bu iki ses için iki ayrı harf belirlenmemiştir. 1928’den önce kullanılan alfabede ise bu iki ses için iki ayrı harf vardır. Dış ünsüzü olan /n/ sesi için *nun* (ن) harfi, damak ünsüzü olan /n/ sesi içinse *kef* (ك) harfi kullanılmıştır. *Öne-* fiili *Veled Çelebi*’nin *Türk Dili* adlı sözlüğünden alınmıştı. *Veled Çelebi*, sözlüğünü hazırlarken Türkiye’de Arap esaslı alfabe yürürlükteydi. Şu durumda *Türk Dili*’nin orijinal metnine ulaşp bu metinde *öne-* kelimesini kontrol etmek gerekecektir. Eğer *öne-* fiili bu eserde *او كهمك* veya *او كهمك* biçiminde yazılmışsa *öne-* fiilinin *ön* isminden *+e-* ekiyle türetilmiş olması mümkündür. Eğer *اونهمك* biçiminde yazılmışsa *ön* isminden türetilmiş olması zordur.

Veled Çelebi’nin sözlüğü, yazma bir eserdir ve Türk Dil Kurumu Kütüphanesinin nadir eserler bölümünde Yazma B/26 numarada kayıtlıdır. İlgili yazmanın dijital kopyası Türk Dil Kurumundan alınarak incelenmiş ve *öne-* fiiliyle ilgili bölüm Resim 4’te verilmiştir:

Resim 4: *Veled Çelebi*’nin *Türk Dili* Adlı Sözlüğünde *Öne-* Fiilinin Görüntüsü

Resim 4'te yukarı uçlu okla gösterilen yazımda açıkça görüleceği üzere *öne-* kelimesinin yazımında *nun* (ن) harfi kullanılmıştır. Şu durumda kelimenin *ön* ismine dayanması düşük olasılıktır. Ayrıca ilk satırda Veled Çelebi'nin Latin harfleri ile *önemek* yazdığı da görülmektedir. 1923'te Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra alfabenin değiştirilmesi ve Latin harflerine geçilmesi yönünde kuvvetli bir beklenti oluşmuştu, bazı aydınlar Latin harflerini deneme amaçlı kullanmaya başlamıştı. Veled Çelebi de başka kelimelerle karışması için bazı kelimeleri Latin harfleriyle yazmıştır. Resim 4'teki metnin yeni Türk alfabesine aktarılmış biçimi şöyledir:

1. satır: *önemek* = *nefret etmek, iğrenmek, geri çekilmek ibâ' fe ebâ ekseru'n-nâsi illâ kufûran. (kuran)*
2. satır: *önemek* = *ehemmiyet vermek* = *beni önemedi* = *ehemmiyet vermedi*
3. satır: *önemek* = *bima'nâ el-i'tibâr bi's-şey'.* *Yukâl (mâ i'tabarani)* *beni önemedi (1-s.-88)*
4. satır: *salih efendi kâmûsu'l ervamda bu kelimeyi hafif olarak önemek yazmıştır*

Yine okla gösterilen ikinci satırdaki “*beni önemedi* = *ehemmiyet vermedi*” cümlesi, bu makaleye konu olan *önem* kelimesi için ciddi bir tanıktır. 1934'teki *Tarama Dergisi*'nde, bu fiilin Veled Çelebi'den alındığı söylenmişti, Resim 4'te görüleceği üzere Veled Çelebi'nin 1926'da yazdığı sözlüğünde *öne-* fiili gerçekten vardır. Üçüncü satırda Arapça bir cümle yazılmış ve bu cümlelerin Türkçe karşılığı olan *Beni önemedi* cümlesi verilmiştir. Bu Arapça cümle, günümüz Türkçesine “Beni saymadı, bana saygı göstermedi, bana itibar etmedi.” gibi anlamlarla çevrilebilir.

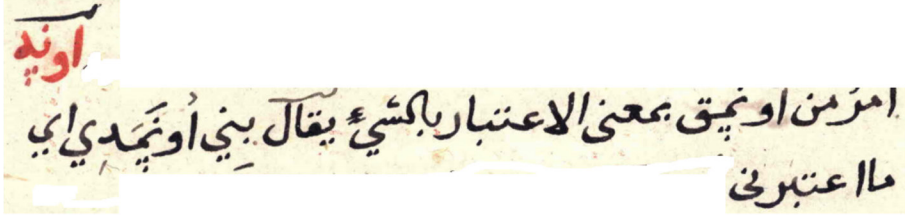
Burada yine şöyle bir soru düşünülebilir: *Tarama Dergisi*'ni hazırlayanlar bu kelimeyi Veled Çelebi'nin sözlüğünden aldı ama acaba Veled Çelebi bu sözcüğü nereden alıp sözlüğüne koydu? Sonuçta Veled Çelebi, sözlüğünü hazırlarken çok uzun yıllar boyunca birçok eseri taramış ve bu eserlerden seçtiği sözcükleri sözlüğünde bir araya getirmiştir. Resim 4'ün dördüncü satırında geçen *Salih Efendi* ve *Kâmûsu'l-Ervam* sözleri bu konuda bir ipucu vermektedir. Veled Çelebi, hazırlık sürecinde Salih Efendi'nin *Kâmûsu'l-Ervam fî Nizami'l-Kelâm* adlı Türkçe-Arapça sözlüğünü de taramıştır (Türk Dili Tetkik Cemiyeti, 1934, s. 60). Salih Efendi (1582 – 1629) Mekke, Mısır, Edirne, İstanbul gibi yerlerde hocalık ve kadılık yapmış bir âlimdir (Baskın, 2012, 12). *Kâmûsu'l-Ervam fî Nizami'l-Kelâm* bir Türkçe-Arapça sözlüktür. Türkçe kelimeler madde başı yapıldıktan sonra kelimenin Arapça anlamı açıklanmış, daha sonra da Türkçe örnek cümle verilmiştir. Şu durumda *Kâmûsu'l-Ervam fî Nizami'l-Kelâm* adlı yazma esere ulaşp *öne-* kelimesinin izini sürmek yararlı olacaktır. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığının yazma eserler

veri tabanına göre Türkiye’deki yazma eser kütüphanelerinde *Kâmûsu’l-Ervam fî Nizami’l-Kelâm*’ın üç nüshası vardır.

Birinci nüsha Millî Kütüphanede el yazması ve nadir eserler koleksiyonunda 06 Mil Yz A 3855 numarası ile kayıtlı olan ve istinsah tarihinin 1620 olduğu belirtilen nüshadır. Bu nüshanın dijital kopyası alınıp incelenmiş ve eserde *öne-* fiilinin olmadığı görülmüştür. Bu fiil yerine *ona-* fiili vardır²:

Resim 5: *Kâmûsu’l-Ervam fî Nizami’l-Kelâm*’ın 1620 Tarihli Nüshasında *Ona-* Fiili

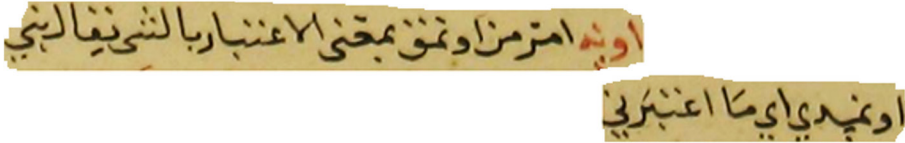
Resim 5’te Türkçe *ona-* kelimesinin Arapça açıklaması ve bu kelimenin kullanımı için verilmiş örnek cümleler yer almaktadır. Eski harfli metnin yeni Türk alfabesine aktarılmış biçimi şöyledir:

ona: emr min onamak³ bi-ma’nâ el-i’tibâr bi’s-şey’ yukâl beni onamadi ey mâ i’tabarani.

Görüldüğü üzere bu nüshadaki fiil, Veled Çelebi’nin sözlüğünden farklı olarak *öne-* değil *ona-* fiilidir ancak bu fiil için örnek cümle olarak verilen Arapça *bima’nâ el-i’tibâr bi’s-şey’* ve *mâ i’tabarani* cümleleri, Veled Çelebi’deki (bk. Resim 4) cümlelerle aynıdır.

İkinci nüsha Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Şehit Ali Paşa koleksiyonunda 02657 numarayla kayıtlı olan ve istinsah tarihinin 1676/1677 (Hicrî 1087) olduğu belirtilen nüshadır:

Resim 6: *Kâmûsu’l-Ervam fî Nizami’l-Kelâm*’ın 1676/1677 Tarihli Nüshasında *Ona-* Fiili

² *Kâmûsu’l-Ervam fî Nizami’l-Kelâm*’dan sadece *ona-*, *öne-* ile ilgili olan kısımlar alınmış, farklı kelimelere ait açıklamalar makaleye alınmamıştır.

³ Bu nüshadaki kelimenin *öne-* değil de *ona-* olduğu, kelimenin Arap harfleriyle yazımında *kef* (ك) değil de *kaf* (ق) kullanılmasından anlaşılmaktadır.

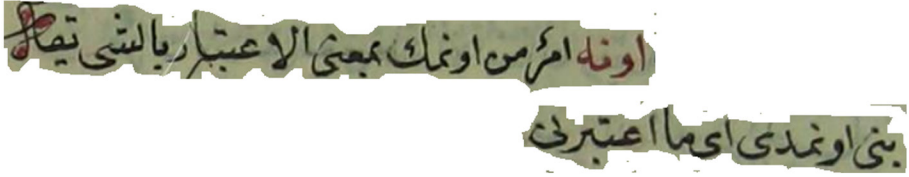
Resim 6'da Türkçe *ona-* kelimesinin Arapça açıklaması ve bu kelimenin kullanımı için verilmiş örnek cümleler yer almaktadır. Eski harfli metnin yeni Türk alfabesine aktarılmış biçimi şöyledir:

ona: emr min onamak⁴ bi-ma'nâ el-i'tibâr bi's-şey' yukâl beni onamadi ey mâ i'tabarani.

Bu nüshadaki fiil de Veled Çelebi'nin sözlüğünden farklı olarak *öne-* değil *ona-* fiilidir ancak kelime için örnek cümle olarak verilen Arapça *bima'nâ el-i'tibâr bi's-şey'* ve *mâ i'tabarani* cümleleri, Veled Çelebi'deki (bk. Resim 4) cümlelerle aynıdır.

Üçüncü nüshada dikkat çekici bir durum söz konusudur. Bu nüsha, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Hafid Efendi koleksiyonunda 00432-001 numarayla kayıtlı olan ve istinsah tarihinin 1804/1805 (Hicrî 1219) olduğu belirtilen nüshadır:

Resim 7: *Kâmûsu'l-Ervam fî Nizami'l-Kelâm*'ın 1804/1805 Tarihli Nüshasında *Öne-* Fiili

Resim 7'de Türkçe *öne-* kelimesinin Arapça açıklaması ve bu kelimenin kullanımı için verilmiş örnek cümleler yer almaktadır. Eski harfli metnin yeni Türk alfabesine aktarılmış biçimi şöyledir:

öne: emrûn min önemek⁵ bi-ma'nâ el-i'tibâr bi's-şey' yukâl beni öne-medi ey mâ i'tabarani

Dikkat edilirse Arapça örnek cümleler, üç nüshada da aynıdır. Ancak madde başı olan kelime, ilk iki nüshada *ona-* iken bu nüshada *öne-* biçimindedir. Türkçe örnek cümleler ise madde başıyla ve *emrûn min onamak*, *emrûn min önemek* ifadeleriyle doğru orantılı olarak ilk iki nüshada *Beni onamadi*, 1804/1805 tarihli nüshada ise *Beni önemedi* biçimindedir. Bu son nüshada kelimenin *kef* le yazılması, ince ünlülü olduğunu göstermektedir. Anlaşılan o ki *Kâmûsu'l-Ervam fî Nizami'l-Kelâm*'ın 1804/1805 tarihli nüshasının müstensihî, önceki nüshalardaki *ona-* kelimesini, kendi nüshasında *öne-* olarak yazmıştır. Bu durum, bir müstensih hatasının sonucu da olabilir, müstensihînin yetiştirdiği bölgenin ağız özelliklerinden de kaynaklanabilir. Erkan Salan (2023)

⁴ Bu nüshadaki kelimenin *öne-* değil de *ona-* olduğu, kelimenin Arap harfleriyle yazımında *kef* (ك) değil de *kaf* (ق) kullanılmasından anlaşılmaktadır.

⁵ Bu nüshadaki kelimenin *öne-* olduğu, kelimenin Arap harfleriyle yazımında *kef* (ك) kullanılmasından anlaşılmaktadır.

bir yazma eserdeki herhangi bir kelimenin müstensih tercihine bağlı olarak bir nüshada kalın ünlüyle, başka bir nüshada ince ünlüyle yazıldığını tespit etmiştir. Özetle 1804/1805 tarihli nüshadaki *öne-* ile diğer iki nüshadaki *ona-*, aynı kelimedir. Veled Çelebi de *Türk Dili* adlı sözlüğünü hazırlarken *Kâmûsu'l-Ervam fî Nizami'l-Kelâm*'ın 1804/1805 tarihli nüshasını taramış ve *öne-* fiilini buradan almış olmalıdır.

Peki, *ona-* sözcüğü, Anadolu sahasında daha başka eserlerde de kullanılmış mıdır? Türk Dil Kurumu (1996, s. 2983) tarafından hazırlanan *XIII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü*'ndeki verilere göre *ona-* fiili “beğenmek, uygun görmek, muvafık bulmak, kabul etmek” anlamlarıyla 15. ve 17. yüzyıldaki üç farklı metinde daha kullanılmıştır. *Kâmûsu'l-Ervam fî Nizami'l-Kelâm*'da ve Anadolu sahasındaki diğer eserlerde görülen *ona-* fiili kuvvetle muhtemel, Karahanlı Türkçesi dönemi eseri *Dîvânu Lugâti't-Türk*'te (1077) “razı olmak” anlamıyla geçen *una-* fiili (Ercilasun ve Akkoyunlu, 2014, s. 922) ile aynı fiildir. Fiil, günümüz Türkiye Türkçesinde “Bir işi doğru ve uygun bulmak; tasvip etmek” anlamıyla yaşamaktadır. Hatta bu fiilden *onay*, *onam*, *onama* gibi kelimeler de türetilmiştir. Şu durumda günümüz Türkiye Türkçesindeki *onam* ile *önem* kelimeleri aynı fiile dayanmaktadır. Türkçede bir fiilin hem kalın ünlülü biçiminden hem de ince ünlülü biçiminden kelime türetilmesinin başka örneği de vardır. Mesela günümüz Türkiye Türkçesindeki kalın ünlülü *bıçkı* kelimesi ile ince ünlülü *biçki* kelimelerinin ikisi de Eski Türkçe *bıç-* fiiline dayanmaktadır.

Sonuç ve Tartışma

Bu makalenin önceki bölümlerinde *önem* sözcüğü hakkında değişik araştırmacıların görüşlerine yer verilmişti. Scharlipp (1978, s. 116), Zülfikar (2025, s. 111), Bayar (2006, s. 219), Nişanyan (2018, s. 644) ve Timurtaş (1980, s. 280) *önem* kelimesinin *ön* isminden +*em* ekiyle türetildiğini yazmışlardı. Önceki sayfalarda ortaya konulduğu üzere *önem*, Türkiye Türkçesinde 1935'ten itibaren kullanılan bir sözcüktür ve bu sözcüğün 1934'teki *Tarama Dergisi*'nde *ehemmiyet vermek* karşılığında yer alan *öne-* fiilinden -*m* ekiyle türetildiği açıktır. Yani *önem* kelimesi, *ön* ismi üzerine +*em* eki getirilerek değil *öne-* fiili üzerine fiilden isim yapan -*m* ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. Ayrıca bu *öne-* fiilinin de *ön* ismi ile herhangi bir köken bağlantısı yoktur. Veled Çelebi'den (bk. Resim 4) ve *Kâmûsu'l-Ervam fî Nizami'l-Kelâm*'dan alınan (bk. Resim 5, Resim 6, Resim 7) metinlerde kelimenin hep *nun* (ن) harfi ile yazıldığı görülmektedir. Bu durumda bu kelimenin kökünün *ön* (öη,) olması mümkün değildir.

Doğan (2011, s. 1358), Bayar (2006, s. 219), Timurtaş (1980, s. 280), sözcüğün *ön* isminden türetildiğinden hareket ettikleri için *önem* kelimesini “yanlış türetilmiş sözcük, uydurma sözcük” olarak nitelendirmişlerdir. Söz-

cük, *öne-* fiilinden türetilmiştir; Türkçede fiilden isim yapan ve oldukça işlek olan *-m* eki vardır. Şu durumda *önem* kelimesini “yanlış türetilmiş sözcük, uydurma sözcük” olarak nitelendirmek doğru değildir.

Gülensoy (2018, s. 540), *önem* sözcüğünün *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*’nde (Caferoğlu, 1980, s. 150) “yükselmek” anlamı ile madde başı olan *öne-* fiilinden türediğini yazmıştı. Eğer *önem* kelimesi, Türk dil devriminden çok önceki yıllarda Türkçede tanıklanmış olsaydı bu görüş elbette düşünülebilirdi. Ancak bu sözcüğün kullanımı, Türk dil devrimi ile başlamıştır. Dil devrimi sürecinde Arapça, Farsça sözcüklere karşılık bulmak için Türkçenin önceki dönemlerinden mutlaka yararlanılmıştır. *Tarama Dergisi*’nde Uygurcadan alınmış çok sayıda sözcük vardır ve Jens Peter Laut (1998), bu Uygurca kelimeleri listeleyip yayımlamıştır. Laut’un yayımladığı listede *öne-* veya *önem* yoktur. Özetle, *önem* kelimesi “yükselmek” anlamındaki Uygurca *öne-* fiili ile ilişkili olsaydı en azından *Tarama Dergisi*’nde bu duruma ilişkin bir kayıt olurdu. Daha önemlisi *Tarama Dergisi*’deki (Türk Dili Tetkik Cemiyeti, 1934, s. 205) “ehemmiyet vermek = önemek (T.D.)” kaydı, *önem*’in izini sürmeye Veled Çelebi’nin *Türk Dili* sözlüğünden başlamak gerektiğini göstermektedir.

Röhrborn (2003, s. 142), *önem* kelimesine taban olması için *öne-* biçiminde bir hayalet fiil (phantom-verb) yapıldığını ve bu hayalet fiilin daha sonra *Türkçe Sözlük*’ten çıkarıldığını yazmıştı. Yani Röhrborn, Türkçenin tarihinde *öne-* biçiminde bir fiil olmadığı, bu fiilin aslında *önem* kelimesini açıklayabilmek için bulunan yapay bir fiil olduğunu düşünmektedir. Ancak Resim 4 ve Resim 7, *öne-* fiilinin 1804/1805 yılında tanıklandığının, Türk dil devrimini yapanlar tarafından uydurulmuş bir hayalet fiil olmadığının açık bir kanıtıdır. Dil devrimi sürecinde Arapça, Farsça sözcüklere karşılık bulma yollarından biri de eski metinlerde kullanılan sözcükleri yeniden kullanıma sokma olmuştur. *Öne-* fiili de bu amaçla canlandırılmış bir fiildir. Ancak bu fiilden türeyen *önem* dile yerleşmiştir, *öne-* ise dile yerleşmemiştir. Eğer *öne-* fiili Türkçeye yerleşseydi kuvvetle muhtemel bugün *önem* kelimesinin “yanlış türetilmiş bir sözcük olduğu” iddia edilmeyecekti.

Sonuç olarak denilebilir ki *önem* sözcüğü, *ön* isminden türetilmiş bir sözcük değildir. Bu sözcük Veled Çelebi’nin *Türk Dili* adlı sözlüğünde “ehemmiyet vermek” anlamıyla kayıtlı olan *öne-* fiilinden *-m* ekiyle türetilmiştir. Veled Çelebi de *öne-* fiilini *Kâmûsu’l-Ervam fî Nizami’l-Kelâm*’ın 1804/1805 tarihli nüshasından almış olmalıdır. İlgili yazma eserde bu sözcük “saygı göstermek, saymak, itibar etmek” anlamıyla kullanılmıştır. *Önem*, hem yapı hem de anlam bakımından doğru türetilmiş bir sözcüktür. Bunun yanında ilköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki merkezî sınavlarda, ölçme-değerlendirme dokümanlarında doğrudan bu kelimenin kökünü veya ekini soran bir soruya yer verilmemesi yararlı olacaktır çünkü görüldüğü üzere sözcüğün morfolojik yapısı ancak art zamanlı bir inceleme ile açıklanabilmektedir.

Etik Komite Onayı Araştırmada etik kurul iznine gerek yoktur.

Mali Destek Araştırma için herhangi bir mali destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Teşekkür Yazar, Arapça desteği için Dr. Abdullah Aydın, Dr. Cihangir Kızılözen ve Dr. Savaş Karagözlü’ye teşekkür eder.

Ethical Committee Approval Ethical committee approval is not required for this research.

Funding This research received no external funding.

Acknowledgements The author thanks Dr. Abdullah Aydın, Dr. Cihangir Kızılözen and Dr. Savaş Karagözlü for their support with Arabic.

Kaynakça

- Ayverdi, İ. (2011). *Kubbealtı lügatı: Misalli büyük Türkçe sözlük*. Kubbealtı Neşriyat.
- Ayverdi, İ. (t.y.). Önem. *Kubbealtı lügatı* içinde. 20 Şubat 2025 tarihinde <https://lugatim.com/s/önem> adresinden edinilmiştir.
- Banguoğlu, T. (1990). *Türkçenin grameri*. Türk Dil Kurumu.
- Balyemez, S. (2019). *1933 yılı dil anketi*. Pegem Akademi.
- Baskın, S. (2012). *Eş-Şüzürü’z-Zehebîyye ve ‘l-Kıtai’l-Ahmediyye fî ‘l-Lugati’t-Türkiyye: Sözlükbilimsel bir inceleme* (Tez No. 306461) [Doktora tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Bayar, N. (2006). *Açıklamalı yeni kelimeler sözlüğü*. Akçağ.
- Bozgeyik, B. (1981). *Prof. Dr. Faruk Kadri Timurtaş ile mülakat: Dil dâvâsı*. Er-Tu.
- Caferoğlu, A. (1968). *Eski Uygur Türkçesi sözlüğü*. Türk Dil Kurumu.
- Doğan, M. (2011). *Doğan büyük Türkçe sözlük*. Yazar.
- Doğançay-Aktuna, S. (2004). Language planning in Turkey: Yesterday and today. *International Journal of the Sociology of Language*, 165, 5–32. <https://doi.org/10.1515/ijsl.2004.008>
- Ercilasun, B. ve Akkoyunlu, Z. (2014). *Kâşgarlı Mahmud: Dîvânü Lugâtî’t-Türk*. Türk Dil Kurumu.
- Ergin, M. (2009). *Türk dil bilgisi*. Bayrak Basın-Yayım.
- Gülensoy, T. (2018). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe sözcüklerin köken bilgisi sözlüğü*. Bilge Kültür Sanat.
- Hatipoğlu, V. (1981). *Türkçenin ekleri*. Türk Dil Kurumu.

- Korkmaz, Z. (2022). *Türkiye Türkçesi grameri: Şekil bilgisi*. Türk Dil Kurumu.
- Korucuoğlu, N. (1994). *Veled Çelebi İzbudak*. Kültür Bakanlığı.
- Laut, J. P. (1998). Die Uigurismen im Tarama Dergisi 1934. J. P. Laut ve M. Ölmez (Ed.), *Bahşı öğdisi: Klaus Röhrborn armağanı* içinde (s. 163–230). Simurg.
- Lewis, G. (1999). *The Turkish language reform: A catastrophic success*. Oxford University Press.
- Nişanyan, S. (2018). *Nişanyan sözlük: Çağdaş Türkçenin etimolojisi*. Liper Plus.
- Nişanyan, S. (t.y.). Önem. *Nişanyan sözlük* içinde. 20 Şubat 2025 tarihinde <https://www.nisanyansozluk.com/kelime/önem> adresinden edinilmiştir.
- Röhrborn, K. (2003). *Interlinguale Angleichung der Lexik: Aspekte der Europäisierung des türkeitürkischen Wortschatzes*. Vandenhoeck & Ruprecht.
- Salan, E. (2003). Eski Anadolu Türkçesinde sadece “sıcak” mı vardı? *Asya Studies*, 7(3), 93–112. <https://doi.org/10.31455/asya.1199236>
- Scharlipp, W. (1978). *Untersuchungen zur Morphologie und Substitution türkeitürkischer Neologismen*. Helmut Buske Verlag.
- Stachowski, M. (2019). *Kurzgefaßtes etymologisches Wörterbuch der türkischen Sprache*. Księgarnia Akademicka.
- Türk Dili Araştırma Kurumu. (1935). *Osmanlıcadan Türkçeye cep kılavuzu*.
- Türk Dil Kurumu. (1945). *Türkçe sözlük*.
- Türk Dil Kurumu. (1996). *XIII. yüzyıldan beri Türkiye Türkçesiyle yazılmış kitaplardan toplanan tanıklarıyla tarama sözlüğü*. Türk Dil Kurumu.
- Türk Dili Tetkik Cemiyeti. (1934). *Osmanlıcadan Türkçeye söz karşılıkları tarama dergisi*.
- Tietze, A. (2016). *Tarihî ve etimolojik Türkiye Türkçesi lügati*. Türkiye Bilimler Akademisi.
- Timurtaş, F. K. (1980). *Türkçemiz ve Uydurmacılık*. Boğaziçi.
- Ünaydın, R. E. (1933). *Hatıralar: Türk Dili Tetkik Cemiyeti kurulduğundan ilk kurultaya kadar*. Türk Dili Tetkik Cemiyeti.
- Zülfikar, H. (2025). *Terim sorunları ve terim yapma yolları*. Türk Dil Kurumu.

Extended Summary

The primary purpose of the Turkish language revolution, which was initiated under the leadership of Atatürk in the 1930s, was to find Turkish equivalents for Arabic and Persian words and to purify the Turkish language. The abandonment of the Arabic-based Turkish alphabet in 1928 and the adoption of the Latin-based Turkish alphabet was the first concrete step of the Turkish Language Revolution. However, the process of conducting language planning work under the umbrella of an institution began with the establishment of *Türk Dili Tetkik Cemiyeti* [Society for the Research on the Turkish Language] on July 12, 1932. The Turkish Language Revolution has always been a subject of debate in Turkey. These debates intensified between 1960 and 1980. These years saw the publication of numerous works supporting and criticizing the revolution. Unfortunately, discussions in Türkiye have often been unable to move beyond political and ideological thought patterns. Every word that entered the Turkish language due to the Turkish language revolution is a new material for linguistic studies. Conducting detailed research on these new words, just like other words in Turkish, will lead to more accurate information.

This study will focus on the morphology of *önem* “importance”, a Turkish language revolution word used in Turkish since 1935. This word, derived as an equivalent to the Arabic word *ehemmiyet* “importance”, has been established in Turkish since its early years of coinage and has become frequently used along with its derivatives, such as *önemli* “important” and *önemsiz* “unimportant”. The word *önem* is initially associated semantically with *ön* “front”. In other words, if one were to say something about the word without conducting detailed research, it would seem that it was formed by adding the suffix *+em* to the word *ön* (front). However, there is no *+em* suffix in Turkish that forms nouns from nouns, and for this reason, the word *önem* has been described by many researchers as a wrong derivation or coined word. The primary aim of this article is to demonstrate that the word *önem* is not derived from the noun *ön* “front” and is not a coined word. The study will first list the views of other researchers and etymological dictionary authors about the word *önem*. Then, it will explain how the word *önem* entered the Turkish language, and based on the findings here, the morphological structure of this word will be discussed. In the study’s final section, previous researchers’ views will be opened for discussion.

The main views on the word *önem* are the following: Nevnihal Bayar, Hamza Zülfikar, Sevan Nişanyan, Wolfgang-Ekkehard Scharlipp, and Faruk Kadri Timurtaş think that the word *önem* is derived from the noun *ön*. Tuncer Gülensoy states that it is derived from the Old Uighur verb *öne-* meaning “to rise”. Klaus Röhrborn associates it with the verb *öne-*, which he describes as a phantom verb. The word *önem* is not present in the etymological dictionaries of Andreas Tietze and Marek Stachowski.

The article’s findings show that the above researchers’ views are wrong. *Önem* is a word used in Türkiye Turkish since 1935, and it is clear that this word was derived from the verb *öne-*, which appeared in the 1934 *Tarama Dergisi* as a counterpart to *ehemmiyet vermek*, with the suffix *-m*. In other words, the word *önem* was not derived by adding the suffix *+em* to the noun *ön* but by adding the noun-forming suffix *-m*

to the verb *öne-*. Furthermore, the verb *öne-* has no grammatical connection with the noun *ön*. The word is derived from the verb *öne-*; in Turkish, a highly productive suffix *-m* forms nouns from verbs. Therefore, it is incorrect to characterize *önem* as a wrongly derived word or a coined word. There are many words taken from Uighur in the *Tarama Dergisi*, and Jens Peter Laut (1998) listed and published these Uighur words. In the list published by Laut, there is no *öne-* or *önem*. If the word *önem* were related to the Uighur verb *öne-* meaning “to rise”, there would have been at least a record of this in the *Tarama Dergisi*. Figure 4 and Figure 7 prove that the verb *öne-* was witnessed in 1804/1805, proving that it was not a phantom-verb invented by those who carried out the Turkish language revolution.

It can be said that the word *önem* is not derived from the *ön* “front”. This word was derived from the verb *öne-* with the suffix *-m*, which is recorded in Veled Çelebi’s dictionary titled as *Türk Dili* with the meaning of “to give importance”. Veled Çelebi must have taken this word from the 1804/1805 copy of *Kâmûsu'l-Ervam fî Nizami'l-Kelâm*. In the relevant manuscript, this word was used with the meaning of “to show respect, to regard, to esteem”. *Önem* is a correctly derived word in structure and meaning.

